

SEITSMES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2021

Lk 6:27–31 (Jos 24:21–27 või 2Kn 6:8–23; Hb 12:25-29)

27 Kuid ma ütlen teile, kes kuulete: Armastage oma vaenlasi, tehke head neile, kes teid vihkavad,

28 õnnistage neid, kes teid neavad, palvetage nende eest, kes teid halvustavad!

29 Kes sind lööb põse pihta, sellele paku ka teine, ja kes sinult võtab kuue, sellele ära keela ka särki!

30 Anna igäühele, kes sinult palub, ja sellelt, kes võtab sinu oma, ära küsi tagasi!

31 Ja nii, nagu te tahate, et inimesed teile teeksid, nõnda tehke neile!

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiokias paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvepäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelesparandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusega, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliaulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte

---

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeltada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaiks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliauline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärset.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt mees pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele. Ning teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes³ oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

Keelelisi märkuseid

Kes kuulete – τοῖς ἀκούουσιν – võib tõlkida ka «kuuljatele» (s.t «kes olete võimelised / valmis kuulma»)⁴

Armastage – ἀγαπάτε – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema / õhkama».⁵

Vaenlasi – τοὺς ἐχθροὺς – sõna ἐχθρός – «vaenlane» – tuleneb verbist ἐχθω – «vihkama», «vaenama», ka «põlgama».⁶

Tehke head – καλῶς ποιείτε – sõna καλῶς tuleneb sõnast καλός – «ilus», «hea», «kaunis», «suurepärase», «väärtsuslik», «vääriline» – ja tähendab «kaunilt», «hästi», «parimal viisil», «vääriliselt». Sõna ποιέω tähendab «tege ma», «teostama», ka «looma».⁷

³ Vt nt Lk 3:1j.

⁴ Sõna «kuuljad» oli ka vanas kirikus üks ristimiseks valmistuvate usuõppijate tähistamiseks kasutatud termineid.

⁵ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אָהַב – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

⁶ 1739. aasta Piiblis: «wihamehhed».

⁷ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

Vihkavad – τοῖς μισοῦσιν – võiks tõlkida ka «vihkajatele» või «vaenajatele» (originaalis kasutatud oleviku ajavorm viitab püsivale, jätkuvale tegevusele).

Õnnistage – εὐλογεῖτε – sõna εὐλογέω tähendab «head soovima», «õnnistama», «õnnistust paluma», ka «[õnnelikuks] kiitma», «ülistama».

Kes teid neavad – τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς – originaalis kasutatakse siin taas püsivat ja jätkuvat tegevust väljendavat oleviku ajavormi. Sõna καταράομαι ei väljenda mitte niivõrd kirumist või hukkamõistu, nagu eestikeelne «needma» tavakõnepruugis, vaid on pigem kurja kutsumine (loitsimine, sajatamine) neetava peale.⁸

Palvetage – προσεύχεσθε – sõna προσεύχομαι – «palvetama» – koosneb eessõnast πρὸς – «[kellegi/milleg] poole» – ja verbist εὔχομαι – «paluma», «soovima» – ning selle kaastähenduseks on kellelegi palves suunatud olemine või palves kellegi poole hüüdmine.

Kes teid halvustavad – τῶν ἐπηρεάζοντων ὑμᾶς – sõna ἐπηρεάζω tähendab «solvama», «sõimama», «mõnitama», «kiruma», «ähvardama», ka «halvustavalt kohtlema» («väärkohtlema»)⁹ Taas tegemist (nagu ka järgnevates salmides kasutatud verbide puhul) püsivat ja jätkuvat tegevust väljendava oleviku ajavormiga.

Põse pihta – ἐπὶ τὴν σιαγόνα – sõna σιαγών tähendab õigupoolest «lõug», «lõualuu».¹⁰

Paku – πάρεχε – sõna παρέχω tähendab «välja sirutama», «ulatama», «välja pakkuma», «ohverdama».

Kuue – τὸ ἱμάτιον – sõna ἱμάτιον võib tähistada igasugust üleriiet, siin ehk midagi mantlitaolist.

Särki – τὸν χιτῶνα – sõna χιτῶν tuleneb tõenäoliselt heebrea sõnast תַּיִתָּה ja tähistab enamasti linast aluskuube/pikka särki.¹¹

Kes sinult palub – αἰτοῦντί σε – sõna αἰτέω tähendab «küsimata», «palumata», «[midagi] ihaldamata», «nõudmata».

---

⁸ 1739. aasta Piiblis: «ärraneedwad». Sõnaga «needma» on eesti keelde tõlgitud ka kreeka verb ἀνατίθημι (Gl 1:8), millest pärineb ka võõrsõna «anateem».

⁹ 1968. aasta piiblitõlkes: «kes teid siunavad».

¹⁰ Niisiis ei pruugi Jeesus pidada silmas mitte ainult kerget kõrvakiilu, vaid lausa lõuahaaki. 1739. aasta Piiblis: «körwa äre»; 1968. aasta piiblitõlkes: «vastu kõrva».

¹¹ 1739. aasta Piiblis ja 1968. aasta piiblitõlkes veidi eksitavalt «wammust/vammust».

Ära küsi tagasi – μή ἀπαίτει – sõna ἀπαιτέω tähendab «tagasi küsima», «tagasi paluma», «tagasi nõudma».¹²

Tahate – θέλετε – sõna θέλω tähendab «tahtma», «kavatsema», «[midagi] otsustanud olema», ka «heaks arvama».

Teeksid – ποιῶσιν – originaalis kasutatud oleviku tingiv kõneviis viitab sellele, et jutt ei ole mitte hüpoteetilisest tulevikust, vaid praegusest ajahetkest.

Sisuline analüüs

Matteuse evangeeliumi Mäejutluse (Mt 5–7) vasteks on Luuka evangeeliumi kuuenda peatüki nn lagendikujutus¹³, mida aitab mõista lähtumine hüpoteesist, et Luuka evangeelium on kirjutatud õppematerjalina ristimiseks valmistujatele.

Me näeme, et Jeesuse ümber on kolme liiki inimesi: evangelist teeb selgelt vahet suurel rahvahulgal, kelle hulka ei kuulu mitte ainult galilealased, vaid ka paljud, kes on tulnud «Juudamaalt ja Jeruusalemmast ning Tüürose ja Siidoni rannikualalt» (Lk 6:17), jüngritel ja viimaks kaheteistkümmel apostlil, kelle valimisest on juttu sellesamas peatükis (Lk 6:12–16).

Lagendikujutus ei ole suunatud kogu rahvale, vaid jüngritele (Lk 6:20), kelle all tulebki hilisemat (s.t evangeeliumi kirjutamise aega) silmas pidades mõista neid, kes valmistuvad ristimiseks (keda vanas kirikus nimetati vahel ka «kuuljateks» – vt Lk 6:27 ja vastavat keelelist märkust).

Niisiis on selle puhul vähemalt teatavas mõttes tegemist osaga katehheesist, mille struktuur on järgmine:

Lk 6:20–26 Kaks teed: elu tee (õndsakskiitmised) ja surma tee (hädakuulutused);

Lk 6:27–38 Uus Seadus: armastage, tehke head, õnnistage, tehke eestpalveid; ole järeleandlik, anna, ära nõua tagasi; tehke teistele, mida tahate, et tehtaks teile, ärge oodake vastutasu; ärge mõistke kohut, ärge mõistke hukka, andke andeks;

---

¹² 1968. aasta piiblitõlkes: «ära nõua tagasi».

¹³ Lk 6:17j: Ja kui Jeesus oli tulnud koos nendega mäelt alla, peatus Ta lagedas paigas; seal oli suur hulk Tema jüngreid ja väga palju rahvast kogu Juudamaalt ja Jeruusalemmast ning Tüürose ja Siidoni rannikualalt.

Lk 6:39–49 Uus elu: pime peab saama nägijaks, [seni halb] puu peab hakkama kandma head vilja, eluhoone tuleb rajada kindlale alusele.

Need lagendikujutluse kolm osa võib õigupoolest võtta kokku järgmise kolme salmi abil:

«Nii, nagu te tahate, et inimesed teile teeksid, nõnda tehke neile!» (Lk 6:31)

«Olge armulised, nagu teie Isa on armuline!» (Lk 6:36)

«Selle mõõduga, millega teie mõõdate, mõõdetakse teile tagasi.» (Lk 6:38)

Jeesus ei pöördu siin, nagu öeldud, mitte üleüldiselt kõigi inimeste poole (niisiis ei ole tegemist ka vähemalt mitte otseselt mingi universaalse moraaliõpetusega), vaid Ta kõneleb oma jüngritele, «neile, kes kuulevad».

Arvatavasti ei ole juhuslik, et osa õpetussõnadest on mitmuse, osa aga ainsuse teises pöördes: esimesed puudutaksid seega mitte ainult üksikinimest, vaid ka kogukonda, antud juhul kristlaskonda või kogudust, teised aga otseselt iga kristlast (või ristimiseks valmistajat) isiklikult. Sellele vastavalt tuleb ka vastaspoole puhul pidada silmas mitte ainult üksikinimesi, vaid teatavaid vähem või rohkem organiseeritud inimgrupe või ühiskondlikke suursi (näiteks Jeesust ja hiljem Tema järgijaid taga kiusanud juudi rahva- ja usujuhte või Rooma võimuesindajaid).

See võib teinekord olla isegi raskem kui suhete korraldamine üksikisikutega ja nende osas seisukoha võtmine: te ei pea armastama mitte ainult «üleüldiselt kõiki», vaid neid, kes teid konkreetselt vihkavad, vaenavad ja taga kiusavad. Armastage teid halvustavaid varisere, tehke head teid kividega surnuks visata tahtvaile Suurkohtu liikmeile, õnnistage rooma okupante, kellele te olete parimal juhul pinnuks silmas, tehke eestpalveid kõigi eest, kes teid ei salli, kes teid igati mõnitavad¹⁴ – ja seda kõike, nagu öeldud, mitte ainult üksikisikutena, vaid kogudusena. Mingis mõttes tähendab see lausa oma vaenlaste ja tagakiusajate legitiimsuse tunnustamist – seda enam, et Jeesus ei pea silmas mitte mingeid harvaesinevaid üksikjuhtumeid, vaid püsivat ja jätkuvat tagakiusu: nii see siin maailmas olema peabki...

Samas toonitab Jeesus kohe, et taoline suhtumine ei saa jääda abstraktseks ega umbisikuliseks, vaid peab teostuma igapäevase praktilise elu ja isiklike valikute kaudu. Kui Pühakiri kõneleb «Jumala sõna kuulamisest», siis peab ta silmas mitte ainult kuulmist, vaid kuuldu tõsiselt võtmist, selle uskumist ja ellu rakendamist.¹⁵ Nii järgnevad üleüldistele õpetussõnadele konkreetsed korraldused: kui keegi annab sulle

---

¹⁴ Praegusesse aega kandes näiteks valdavalt kirikuvaenuliku ajakirjanduse näol.

¹⁵ Vrd nt 5Ms 11:26jj: «Vaata, ma panen täna teie ette õnnistuse ja needuse: õnnistuse, kui te kuulata Issanda, oma Jumala käske, mis ma täna teile annan, aga needuse, kui te ei kuula Issanda, oma Jumala käske, vaid lahkute teelt, mille ma täna teile määrän.»

kõrvakiilu (või koguni lõuahaagi – vt vastavat keelelist märkust), siis siruta talle teenistusvalmilt teinegi näopool; kui keegi sinult midagi ära võtab, siis ära nõua seda tagasi, vaid anna talle rohkem, kui ta sult ise küsib või võtta suudab.

Siin ei ole tegemist mitte ammendava loeteluga, vaid kaineleva manitsusega, mille sisuks on see, et armastus ja headus ei saa olla midagi teoreetilist, vaid on olemas üksnes siis, kui neid teostatakse, ning et nii, nagu Jumal on armastus ja seetõttu helde koguni tänamatute ja kurjade vastu (Lk 6:35), ei saa ka Tema lapsed elada tõelises armastuses, kui nad hakkavad kalkuleerima, kellele nad seda jagavad ja kellele mitte (vt Lk 6:32–36).

Mida kristlased tahaksid, et inimesed neile teeksid? Kuidas nad tahaksid, et inimesed neisse suhtuksid? Kahtlemata tahaksime kõik, et inimesed meist lugu peaksid, meid austaksid, meile mitte kurja, vaid head teeksid – lühidalt, et nad meid armastaksid. Jeesus teab seda ja ütleb: «Nii, nagu te tahate, et inimesed teile teeksid, nõnda tehke ka neile!» Isegi, kui inimesed teile (nagu ongi tõenäoline) mitte kunagi sedasama tegema ei hakka.

See on midagi märksa enam kui lihtsalt «käsi peseb kätt» mõtteviis. Traditsioonilise kristliku moraalifilosoofilise arusaama järgi tähendab kellegi armastamine talle kõige võimaliku hea soovimist, pidades meeles, et see kuulub olemuslikult meie jumalanäolisuse ja seega tõelise inimlikkuse juurde – armastuses elamine on möödapääsmatult vajalik selleks, et võiksime olla inimesed nii Issanda näo kui südame järgi. Nagu apostel Johannes väga selgelt näitab, saame ka Jumalat ennast armastada üksnes siis, kui armastame ligimest (1Jh 4:20j), ning kuna Jumal armastab kõiki inimesi ja soovib head kõigile inimestele, siis ei saa me ilma inimesi armastamata ja neile head taotlemata tegelikult Jumalat armastada.

Tulles tagasi tõdemuse juurde, et vähemalt teataval määral on legendikujutluse puhul tegemist osaga kateheesist, võime öelda, et Jeesus näitab siin neile, kes tahavad olla Tema jüngrid (või nendeks saada), milline valik nende ees seisab: nad peavad kujundama oma elu inimlikus mõttes üsna ebaratsionaalsetest põhimõtetest lähtudes.

Sest milline mõistlik inimene kohtleb ühtmoodi nii oma sõpru kui vaenlasi, armastades neid, kes teda vihkavad, vähemalt sama palju kui neid, kes teda armastavad, kes talle head soovivad ja teevad? Milline mõistlik inimene ütleb sellele, kes talle vastu lõugu virutab: «Vaata, siin on mu teine näopool – anna aga pihta!» Milline mõistlik inimene loovutab oma viimase särgi ja loobub igasugusest hüvitusest kannatatud ülekohtu eest?

Veelgi olulisem küsimus on: miks seda kõike peaks tegema? Vastuseks piisab ühestainsast sõnast: Kristus! See, mida Jeesus siin vähemalt kaude kirjeldab, on Tema enda elu, Tema kannatuste, kogu Tema olemuse eeskuju. Tema on see, kes on loobunud

kõigest ja saanud meie pärast vaeseks.¹⁶ Tema on kannatanud nälga ja nutnud kibedasti hukkumisele määratud inimkonna pärast.¹⁷ Tema on olnud omade poolt vihatud, välja tõugatud, häbistatud ja põlu alla pandud.¹⁸ Tema on meie eest kannatanud ja surnud, et meie patud oleksid andeks antud ja me päriksime igavese tasu taevas.¹⁹

Kristus armastas oma vaenlasi, tegi head neile, kes Teda vihkasid, õnnistas neid, kes Teda needsid, palvetas nende eest, kes Teda halvustasid, Temalt võeti Ta riided ning Ta andis «oma selja peksjaile ja põsed neile, kes katkusid karvu» ega «peitnud oma palet teotuse ja sülje eest» (Js 50:6).

«Neidsamu kannatusi on pandud kogema kogu kristlaskond maailmas,» ütleb apostel Peetrus (1Pt 5:9), ja see ei ole mitte lihtsalt paratamatus, vaid kuulub kristlaseks, Kristuse jüngriks olemise juurde. Armastus on rist ja ilma risti kandmata ei ole võimalik käia Kristuse järel ega koos Temaga. Ilma armastuseta ei ole võimalik olla Kõigekõrgema laps (vrd Lk 6:35), s.t Jumala näo järgi loodud ning Kristuses lunastatud ja uueks loodud inimene, kes on saanud pimedast nägijaks, rajanud oma eluhoone kindlale kaljule ja hakanud halva asemel kandma head vilja (vrd Lk 6:39–49).

Jutluseks

Seitsmes pühapäev pärast Nelipüha kannab EELK Kirikukäsiraamatus alapealkirja «Armastuskäsk». Pühapäeva sissejuhatuses öeldakse: «Kristus tuli täitma Jumala tahet ja käske, mitte neid tühistama. Seepärast peavad ka kristlased järgima armastuskäsku paremini kui kirjatundjad ja variserid. Seda taotledes on kristlane valmis loobuma ligimese heaks isegi oma õigustest ja osutama armastust ka oma vaenlastele.»

Nagu ülal näidatud, ei ole küsimus siiski mitte ainult armastuskäsu kellestki «paremini» järgimises, vaid selles, et tõelist armastust ei saa jagada osadeks ei kvantiteedi ega kvaliteedi järgi. Kahtlemata saab viimselt ainult Jumala kohta Tema täiuses öelda, et Ta «on armastus», aga isegi meie inimlikul ebatäiuslikul moel ei tohi me püüelda millegi vähema poole, kui tahame olla tõelised Kõigekõrgema lapsed.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks kas koos Joosuaga Tõotatud Maale jõudnud Iisraeli rahva kinnitus teenida alati Issandat ja Tema häält kuulda võtta (Jos 24:21–27) või prohvet

---

¹⁶ «Õndsad olete teie, vaesed, sest teie päralt on Jumala riik!» (Lk 6:20)

¹⁷ «Õndsad olete teie, kes te nüüd nälgite, sest teie saate küllaga! Õndsad olete teie, kes te nüüd nutate, sest teie saate naerda!» (Lk 6:21)

¹⁸ «Õndsad olete teie, kui inimesed teid vihkavad ja kui nad teid endi keskelt välja lükkavad ja teid häbistavad ja teie nime põlu alla panevad Inimese Poja pärast!» (Lk 6:22)

¹⁹ «Olge rõõmsad sel päeval ja hüpake, sest vaata, teie palk on suur taevas!» (Lk 6:23)

Eliisa sõna peale saavutatud imeline võit süürlaste üle (2Kn 6:8–23), mis pidi kinnitama Iisraeli rahva usku Jumalasse ja lootust Temale.

Kolmanda lugemisaasta Epistlik (Hb 12:25–29) on manitsus jääda kindlaks ning võtta kuulda Uue Lepingu vahemeest Jeesust (õigupoolest tuleks teksti mõttest aru saamiseks alustada lugemist eestpoolt, kindlasti juba 18. salmist, kusjuures nii oleks Epistlit märksa lihtsam siduda ka Evangeeliumiga).

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus on Tema juurde voolanud suurest rahvahulgast valinud välja kaksteist apostlit (Lk 6:12–16) ning lisaks neile on olemas ka teine kitsam rahvarühm, kelle poole Jeesus nüüd kõigepealt õndsakskiitmistega ning seejärel mitmesuguste õpetus- ja manitsussõnadega pöördub. Evangelist Luukas nimetab neid «jüngriteks» – hilisemat silmas pidades võime neis näha usuõppijaid, ristimiseks valmistujaid. Kahtlemata ei tähenda see, et Jeesuse õpetussõnad poleks olulised ka neile, kes juba on ristitud – nii, nagu me kõik nende järgimises ikka jälle läbi kukume, vajame kõik ka nende üha uut meeldetuletamist ja ellurakendamist.
2. Kõik Jeesuse õpetussõnad on nagu kogu Jumala Seadus kokku võetavad üheainsa sõnaga: «Armastage!» Armastuses ei ole midagi halba, armastuses on ainult hea. Tõelises armastuses ei ole ka vahetegemist, kuna selle suurust ega tõelisust ei määra mitte see, *keda* armastatakse, vaid see, *kes* armastab. Jeesus kutsub oma jüngreid Kõigekõrgema lasteks – Kõigekõrgem, s.t Jumal, on armastus, ja see tähendab, et ka Tema lapsed peavad mitte ainult elama armastuses, vaid saama armastuseks (olgugi mitte samaväärselt Jumala täiusega).
3. Armastus ei saa olla midagi teoreetilist. Jeesus toob mõned näited, mille puhul ei ole tegemist ammendava loeteluga, vaid tõepoolest näidete ja meeldetuletusega: just sellistes, praktilistes, tihtipeale väga ebameeldivates ja isegi valusates olukordades peab armastus teoks, sõna otseses mõttes lihaks saama. Nii, nagu see sai lihaks eeskätt Temas endas, kes armastusest patuse inimkonna vastu andis kõik, andis iseennast, et ükski, kes Temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu. Ei ole võimalik olla kristlane ilma Kristust järgimata ja Kristuses elamata. Kristus on armastus.